

1600-talet

Twister om Handelsområden

Anhållan om förstörelse av städer

*Handel och
konkurrerande
städer*

Uleåborg (1605)

Brahestad (1649)

Gamlakarleby
(1620)

Jakobstad (1652)

Nykarleby (1620)

Åbo(1200)

1620

Gamla Karleby
fick ett stort
handelsområde

Området
beskrivs
detaljrikt i
fundationsbrevet

Gamla Carleby fick ett vidsträckt handelsområde

Stadens handelsområde fastställdes att omfatta Karleby, Pyhäjoki, Kalajoki, Lochteå, till vilket område även hörde hela Lestijoki älvdal samt Kronoby och Kelviå. Ingen annan stad fick idka handel inom detta område. Bönderna i trakten förbjöds handla med Stockholm och andra städer, likaså kronans uppbördsmän.

I stället inflyttade handelsbönderna som borgare till staden. Invånarantalet steg från 164 personer år 1636 till 470 år 1702.

Åbo anhöll
att
Gamlakarleby
skulle
förstöras

Segrande ur tvisten om handelsrättigheterna

Eftersom staden fick ett handelsområde som sträckte sig till våra dagars Brahestad, gav detta upphov till ständiga tvister och klagomål från Uleåborgarnas sida.

Även Åbo som tidigare innehaft handelsrättigheter i Österbotten, började ansätta Gamlakarleby och anhöll år 1636 och 1640 att både Gamlakarleby och Nykarleby skulle förstöras.

Otaliga klagomål anfördes från Åbobornas sida, men de lyckades inte i annat än att i skadestånd erhålla handelsrättigheter i Brahestad och Jakobstad.

Gamlakarlebyborna å sin sida lyckades tillskaffa sig marknadsrättigheter i såväl Ijo som Kemi.

1655-1697

Kung Karl XI
gav order om
att invånarna i
Jakobstad
skulle flytta till
Gamla Karleby

Krävde att Jakobstad skulle förstöras

Eventuellt har det gamla "groll" som funnits mellan invånarna i Gamlakarleby och Jakobstad sitt ursprung i att Uleåborg, Gamlakarleby och Nykarleby inte med blida ögon såg grundandet av Jakobstad och Brahestad. År 1680 anhöll man om att städerna skulle förstöras och klagomålen ledde också till att Karl XI bestämde att invånarna i dessa städer skulle flytta till Uleåborg och Gamlakarleby.

År 1682 ger myndigheterna order om att både Jakobstad och Brahestad skall förstöras, men ordern verkställs inte. Också senare anhåller man hos Kungl. Majestätet att förstörelseordern skall verkställas.

Gamlakarlebybon Andreas Mathesius går flera gånger till kungs och beskyller Jakobstadsborna för att de inte är i stånd att betala sina skatter och inte ens äger en kyrka.

Men båda städerna fick stå kvar och Jakobstad har för länge sedan fått sin kyrka och mycket annat därtill.

De nygrundade städerna skall ge staten nya inkomster

Den svenska statsmakten förde många och dyra krig och man behövde ta ut skatter, helst i form av pengar. Därför ville man koncentrera all handel och allt hantverk i riket till städerna.

Statens växande behov av inkomster är en viktig orsak till att det grundades så många nya städer i det svenska riket under en hundraårsperiod från mitten av 1500-talet.

Det var under denna tid som den svenska stormakten tog form.

Grundläggaren av Sveriges stormaktsställning var Karl IX:s son och efterträdare **Gustav II Adolf (1611–1632)**.

Förtullnings- tvång och övervakning med ridande jaktpoliser

Förtullningstvång och "Strandryttare"

Gamlakarleby var en handelsplats med tullstationer, där man mot avgift fick rätt att bedriva handel. Varorna förtullades och man hade ett våghus och särskilda granskningsmän. Alla varor skulle förtullas förrän de fick säljas.

Då staden grundades låg det norra tullhuset mitt i stadssundet. Sjötullen fanns på Puurokari, men flyttades senare till Rövargrund. Dessutom fanns vägtullar vid landsvägens norra och södra utfart. En kvarntull fanns också vid stadens kvarnområde.

Strandryttarna, red omkring inom stadens handelsområde och kollade att skepparna inte anlade vid otillåtna hamnar och höll uppsikt över att bönderna inte sysslade med olovlig handel.

Allt skulle via stadens borgare och allt utgående och inkommande skulle förtullas.

Tullstation vid Puurokari och Rövarskär

Via
sjötullen i
Gamlakarleby
med våghus
och
gransknings-
män

Efter att Gamlakarleby fått stapelstadsrättighet år 1765, tvingades fartygen från Jakobstad, Nykarleby och Brahestad att vid varje resa besöka tullkammaren i Gamlakarleby. Detta påbud gällde ända till år 1790. Varorna förtullades och man hade ett våghus och särskilda granskningsmän. Alla varor skulle förtullas förrän de fick säljas.

Sjötullen på Rövarskär

1763

Historien Förtäljer

Handeln i Gamla Carleby fortsätter

Eventuella tvister sker numera på ett annat plan
(Tillhörighet, vårdstrukturer, språkservice osv.)

